

lijken bijbel inhoud uitmaakten; er deugde van dien bijbel niets; dwaas was, die poogde zich te werpen op de verdediging van de Schrift.

Desondanks waagden velen toch die poging. Geen onderwerp is door de christelijke apologetiek zoo dikwijls en zoo gevarieerd besproken als de waarde en de echtheid van den Bijbel als Woord van God.

Ook onzerzijds geschiedde dat, zowel in kleine, en onaanzienlijk uitziende boekjes als b.v. Ds K. Schilder „Tegenstrijdige teksten in den Bijbel?" als in schitterend uitgegeven werken, met een inhoud, die geheel door dat uiterlijk wordt gedekt: we denken b.v. aan Dr B. Wielenga's „De Bijbel als boek van Schoonheid".

Maar een tweetal groepen is er nog, dat juist die werken bevat, die een groote populariteit plachten te hebben.

Dat zijn de werken van exegetisch-homiletisch-stichtelijken aard allereerst.

Zoo zijn er b.v. bij de werken van wijlen den onvergetelijken, maar helaas door vele jongeren al bijna niet meer gekenden Ds Jan van Andel. Er zijn er bij zijn boeken, die de commentaar benaderen, zowel naar vorm als naar inhoud. Er zijn er ook — b.v. de in „volksuitgaaf" verschenen boekjes als „De morgenstond van Jezus' leven", „Jezus' leer", „Jezus' laatste vaarwel" enz. die meer het stichtelijke en homiletische karakter toonen.

Dit soort werken heeft het twijfelachtig genot in groot gezelschap te leven. Daardoor krijgt een werkje van dezen aard spoedig het ietwat medelijdenswaardige type van het kudde-dier. Je kijkt er niet naar — er zijn er teveel van.

Ja, juist behalve dan, wanneer deze werken zoo zijn, dat ze onder de massa onmiddellijk opvallen.

Juist die trekken de aandacht, en behouden die in den regel.

Maar niet zoo maar.

Dat „opvallen" wordt veroorzaakt door een zoo geheel bijzonder inhoud, door een in die mate geniaal gecomponeerde vorm, door het tintelen van zoo rijke en vooral origineele gedachten, dat ge onmiddellijk merkt hier te zijn bij een plaats, waar het goed is stil te verwoelen.

Zoo konden van Andel's werken, zoo kon Bieserveld's „Van Bethanië naar Golgotha", zoo ook kon het boek „Van Golgotha naar Jeruzalem" door Bieserveld begonnen en door Wielenga voltooid, zoo ook konden sommige werken van Ds Knap (waarom schrijft Ds Knap in den laatste tijd te veel? M.i. is er bij hem groot gevaar, dat hij zijn toevlucht gaat zoeken in het gevaarlijke allego-

riseeren!) — ik zeg, zoo konden al deze werken en andere niet genoemde te midden van de veelheid, onmiddellijk een naam verkrijgen en behouden.

Maar dan is er nog een andere groep van boeken. Dat zijn de werken van uitleggenden aard, die tevens een literair karakter hebben. Exegese in den vorm van een belletristisch waardevol werk. Wetenschap in een vorm, die aesthetisch de meest aangename is; kennis en schoonheid vereenigd. Bij deze groep denk ik aan Ds Schilders pennevruchten en ik denk aan Dr Wielenga.

Dr Wielenga is ongetwijfeld een van onze kunstenaars. We klagen wel eens. Dr Wielenga heeft zelf ook wel eens geklaagd.

En toch — welke richting in ons land kan er zich op beroemen, dat ze een man heeft zooals wij, Gereformeerden, er een hebben? Kort na elkaar komen van Wielenga's hand: „De Bijbel als boek van Schoonheid", een uitnemende vertaling van Thomas à Kempis' „Navolging", en na dit boek: het eerste deel van „Van Jeruzalem naar Rome". Dit eerste deel bevat 542 pagina's. Het heet: „Van Jeruzalem naar Antiochië". Het geeft de exegese van Hand. 3—12. En toch geeft het bijna belletrie ook.

Is dit exegese? Is het een wetenschappelijk werk?

Zie eens, we zijn zoo gewoon de dingen verkeerd te zien. Het is wel eens voorgekomen bij het Hooger Onderwijs, dat de studenten een college waarvan ze niets snapten, wetenschappelijk noemden; en wanneer ze alles konden volgen — dan oeh, was 't toch zoo heel gewoon en „niet wetenschappelijk". Van de groote Lorentz wordt verhaald, dat hij de moeilijkste kwesties den studenten duidelijk kon maken. En dat hij deswege aanvankelijk wel „de H.B.S. leeraar" werd genoemd. Sommigen geneerden zich zelfs, zijn colleges te volgen.

Is dit boek van Wielenga een wetenschappelijk werk? O, neen, indien ge onder „wetenschappelijk" verstaat, dat het U groen en geel voor de oogen moet worden van de vreemde woorden en van de gecompliceerde zinnen, van de citaten en de vreemde namen; van de uitheemsche talen en de aangehaalde boeken en tijdschrift-artikelen.

Maar, ja zeker, indien ge uitgaat van de gedachte, dat het wetenschappelijke in zulk een werk zit in den vóórarbeid, en dus in de keuken geschiedt, terwijl het gerecht ons immers in de eetzaal wordt opgediend.

Natuurlijk, dit boek is niet specifiek wetenschappelijk. Het is méér. Het is een stuk kunst óók.

zent meer Evangelisatie-lectuur zouden wenschen. Dit is de gang van het hier-gevolgde betoog: Jezus ist keine Fiktion, keine Erdichtung, sondern eine geschichtliche Persönlichkeit. Jezus ist kein Produkt seiner oder irgendeiner Zeit, sondern eine einzigartige, ursprüngliche Persönlichkeit. Jezus ist kein sozialistischer Reformator, kein Religionsstifter, kein ungesunder Schwärmer. Jezus war ein Mensch. Jezus ist der Sohn Gottes. Besloten wordt dan met enkele bladzijden, gewijd aan de betekenissen van Jezus.

Bij onze keus kunnen wij toch ook wel niet passeeren de figur van H. Lhotzky, van wien wij dan m.m. noemen willen zijn: „De Weg tot den Vader", (met een inleiding van Prof. P. D. Chantepie de la Saussaye), waarin de bekende schrijver achtereenvolgens handelt over „Sporen van het worden van Jezus", „Jezus en de menselijke maatschappij" en „Jezus en den godsdienst". Zijn standpunt is zeer kennelijk het onze niet, zooals o.m. duidelijk wordt uit het hoofdstuk „Jezus en de Bijbel". Maar boeiende lectuur vindt ge bij hem steeds. Zoals ook blijken kan uit zijn werkje: „Vom heiligen Lachen", waarin hij gelegenheid vindt in een hoofdstukje „Jezus und das heilige Lachen" te wijzen op de „humor" in het leven van Jezus, waarbij hij dan verschillende voorbeelden aanhaalt¹²).

Van Prof. Weinol, wien, volgens hem, eindelijk ook de oogen zijn opengegaan voor de Bijbelsche humor, citeert hij dit prachtige woord: „Das ist Jesus: nicht ein müder, nervöser Dekadent mit schmerzverzogenem Antlitz, sondern ein wahrhaftiger, heldenhafter Mann voll Zartheit, Liebe und Güte, das Herz erfüllt von einem sieghaften Glauben an Gott, der zu ihm redet im Wachen der Saat, im Säusen des Windes, im Schrei der Raben. Alles Menschliche und Natürliche ist nicht sein Feind, sondern ihm im Innersten verwandt".

Breder handelt van deze dingen Dr M. van Rhijn in zijn: „Een blik in het onderwijs van Jezus", waarin hij een apart hoofdstuk wijdt aan „Ironie in de woorden van Jezus". Daar vindt ge allereerst ook heel wat litteratuur vermeld over de humor in Jezus' prediking, waarna dan aangeleend wordt, dat we ook recht hebben te spreken van een ironische kracht in de woorden van Jezus. De bewijskracht van wat Dr v. Rhijn hier zegt, lijkt mij, ontdaan van de overdrijving, waaraan men zich, een zaak vanuit zoo'n zeer bepaald oogpunt beschouwend, licht schuldig maakt, sterk genoeg om er ernstig rekening mee te houden.

Dr Wielenga geeft twee vertalingen.

De bekende Statenvertaling en die van Dr Bronwer, uit „Verkorte Bijbeluitgave", onder leiding van Prof. Obbink.

Wanneer we een opmerking mogen maken, dan zouden we zeggen, dat 't misschien wenschelijk ware geweest dat Wielenga een kleine waarschuwing tot voorzichtigheid bij het gebruik van deze vertaling en de uit dien hoek stammende verklaring hadde geplaatst. Er kan een gevaar schuilen in een introductie! Dit zij terloops opgemerkt. Misschien is in het tweede deel van het werk zulk een algemeen gehouden opmerking, of een kleine fingerwijzing bij een aberratie van de bedoelde heeren, te wachten.

Ik zei: welke richting beschikt over een schrijver, als wij in Dr Wielenga hebben?

Deze ruim vijfhonderd pagina's van zin tot zin, bijna zouden wij zeggen van woord tot woord schoon.

Ook dan, wanneer wetenschappelijke kwesties ter sprake komen, en moeilijke vraagstukken de aandacht bezig houden, handhaaft de schrijver zijn roem als stylist.

En wanneer hij bekende dingen zegt, zegt hij ze toch origineel.

Een paar voorbeelden mogen dit duidelijk maken. Zoo lees ik op pag. 280:

„In den godsdienst (wordt) het gevoel door het inzicht, het hart door het verstand beheerscht. Het is niet waar, wat nieuwerwetsche filosofen zeggen, dat de religie een zaak is van sentiment. Het gevoel is neutraal. Het stelt zich geheel in dienst van de rede. Zelfs de wil volgt de uitspraak van het verstand. Want het eerste kenmerk van het mensch-zijn naar Gods beeld is kennis".

En dan die andere gevallen waarbij het gaat om algemeen bekende dingen (naar aanleiding van Hand. 4:16). „Ze zijn lastige menschen. Niet de tevreden, de verdraagzamen, de liefhebbers van hun rust, maar de profeten als het „monnikje" van Wittenberg, de held van Genève, de eenzame Bilderdyk, de domine van Ulrum. Het verschijnen van zulke mannen, die niet meedoen aan den bouw van den tempel der neutraliteit, stelt de „leiders der menscheid" altijd weer voor het probleem: Wat zullen wij met deze menschen doen?"

Dat is frisch gezegd en dat is krachtige taal.

Het boek van Wielenga is vol van deze pracht-gedachten.

We zouden gaarne citeeren — wanneer de ruimte ons niet ontbrak.

Enkele voorbeelden:

„De psychologie der Heilige Schrift staat altijd in dienst van de heilige ethiek" (pag. 32).

Als men maar zuiver onderscheidt en ironie en sarcasme b.v. niet met elkaar verward, lijkt mij, dat het totaal beeld van Jezus beter wordt verstaan, als we daarin ook plaats laten voor den trek der ironie²²).

Overvloed van stof noodzaakt ons het voor ditmaal erbij te laten en in ons volgend artikel de behandeling van deze litteratuursort voort te zetten.

¹ Volksuitgave, Kampen, J. H. Kok, 1912.

² Idem, 3de druk, 1912.

³ Zie: „Uit den Schat des Woords", XV, Uitgave J. C. Bikkels-Fonds, 1927 (A. Verleir, Schoten bij Haarlem).

⁴ Idem, VI, pg. 1—11, 2e Bandel en pg. 1—100, 4e Bandel.

⁵ Uitg. Jac. C. van der Stal, Utrecht, Z. J. Zie m.m. „Hoe men tot Jezus komt" (pg. 137—150) en: „Wat dunkt u van den Christus?" (pg. 151—164).

⁶ Vertaald door C. v. R. Uitg. J. H. Witsel, Hilversum, Z. J.

⁷ Uitg. P. De Veen, Amersfoort, 1909.

⁸ Naar het Hoogduitsch, Amsterdam, Haverker & Zoon, Z. J. De inleiding is geteekend 1893.

⁹ Tweede druk, Utrecht, G. J. A. Ruys, 1910. Van uaders aantekeningen voorzien.

¹⁰ Uitg. D. A. Gaxman, „Gravenhage" Z. J. „Word vooraf" is geteekend 1912.

¹¹ Uitgave van I. Ploegman, Zeist, 1919. Het geciteerde te vinden pg. 90.

¹² Amsterdam, Firma B. van der Land (P. van der Kamp) 1920. Zie Voorrede pg. 5.

¹³ A. w. pg. 106—109.

¹⁴ Opstellen, vertaalde fragmenten en Bibliographie door Pieter van der Meer de Walcheren, Vincent Cleerdin, William Nieuwenhuis en Mr. Henri van Haastert, A. W. Süthoff's Uitgevers-Maatschappij, Leiden, Z. J. De inleiding is geteekend 1917. Zie ook over dezen geweldigen potentist: Jacques Maritain, Quelques Pages sur Léon Bloy (Cahiers de la quinquaine, serie 18, cahier 10).

¹⁵ A. w. pg. 4/5.

¹⁶ Erste Auflage 1904. Nu geheel nieuw bewerkt, 11—15 Tausend, Agentur des Rauben Hauses, Verlag Hamburg 26, 1920. Dit alleszins aanbevelenswaardige werkje (een 90-tal bladzijden groot) is van waardevolle litteratuurverwijzingen voorzien.

¹⁷ Vertaald door Merr. J. P. Wesseling—Van Rossum, Zutphen, W. J. Thieme & Co., Z. J.

¹⁸ A. w. pg. 473—485.

¹⁹ Hans Lhotzky-Verlag, Ludwigshafen am Bodensee, 1921. (18, bis 25, Tausend) Pg. 122—135.

²⁰ A. w. pg. 129. Het hier bedoelde werk van H. Weinol is „Jesus im 19. Jahrhundert", Tübingen, Mohr, 1914.

²¹ Proeve eener nieuwe verklaring van de gelijkenis van den rijken man en den armen Lazarus (Lucas 16:19, 31). Bij J. B. Wolters' U.M. Groningen, Den Haag, 1924. M. n. pg. 77—99.

²² Er zijn er nog steeds, die van ironie bij Jezus volstrekt niet willen willen, o.a. de bekende O. Borchert. Dr v. Rhijn handelt daarvan op pg. 82/3.